GLOBAL ANTIBIOTIKLARGA CHIDAMLILIKNING IQTISODIY RIVOJLANISHGA TA'SIRI

Ubaydullayeva Nozima Abbosbek qizi

Namangan davlat universiteti

Email: nozimakhon.04@gmail.com

Orcid: 0009-0000-1479-2780

Annotatsiya. Mazkur maqolada global antibiotiklarga chidamlilikning iqtisodiy rivojlanishga ta'siri tahlil qilingan. Tadqiqotda antibiotiklarga chidamli mikroorganizmlarning sog'liqni saqlash tizimi, mehnat unumdorligi va iqtisodiy barqarorlikka ta'siri o'rganilgan. Antibiotiklarga chidamlilik natijasida tibbiy xarajatlarning ortishi, mehnatga layoqatning pasayishi va iqtisodiy yo'qotishlar yuzaga kelishi tahlil qilinib, ushbu global muammoni kamaytirishning asosiy yo'nalishlari aniqlangan. Tadqiqot natijalari antibiotiklarga chidamlilik uzoq muddatli iqtisodiy rivojlanishga jiddiy xavf tug'diruvchi global muammolardan biri ekanligini ko'rsatdi.

Kalit so'zlar: antibiotiklarga chidamlilik, global muammo, iqtisodiy rivojlanish, sog'liqni saqlash, mehnat unumdorligi, iqtisodiy yo'qotishlar.

Аннотация. В статье проанализировано влияние глобальной устойчивости к антибиотикам на экономическое развитие. В исследовании изучено воздействие устойчивых к антибиотикам микроорганизмов на систему здравоохранения, производительность труда и экономическую стабильность. Проанализированы увеличение медицинских расходов, снижение трудоспособности и экономические потери, возникающие в результате устойчивости к антибиотикам, а также определены основные направления снижения данной глобальной проблемы. Результаты исследования показали, что устойчивость к антибиотикам является одной из глобальных проблем, создающих серьёзную угрозу долгосрочному экономическому развитию.

Ключевые слова: устойчивость к антибиотикам, глобальная проблема, экономическое развитие, здравоохранение, производительность труда, экономические потери.

Annotation. This article analyzes the impact of global antimicrobial resistance on economic development. The study examines the effects of antibiotic-resistant microorganisms on healthcare systems, labor productivity, and economic stability. The increase in medical costs, reduced work capacity, and economic losses resulting from antimicrobial resistance are analyzed, and the main directions for reducing this global problem are identified. The results of the study show that antimicrobial resistance is one of the global problems posing a serious threat to long-term economic development.

Keywords: antimicrobial resistance, global problem, economic development, healthcare, labor productivity, economic losses.

Kirish. Bugungi kunda antibiotiklarga chidamlilik insoniyat oldida turgan eng jiddiy global muammolardan biri hisoblanadi. Antibiotiklardan noto‘g‘ri va ortiqcha foydalanish natijasida ayrim mikroorganizmlarning dori vositalariga chidamliligi ortib bormoqda. Bu jarayon infeksion kasalliklarni davolashni qiyinlashtirib, sog‘liqni saqlash tizimiga qo‘shimcha bosim yaratmoqda.

Antibiotiklarga chidamlilik nafaqat tibbiyot, balki iqtisodiyot uchun ham katta xavf tug‘diradi. Davolash xarajatlarining oshishi, bemorlarning uzoq muddat mehnatga layoqatsiz bo‘lishi va mehnat unumdorligining pasayishi iqtisodiy yo‘qotishlarga olib kelishi mumkin. Shuningdek, ushbu muammo sog‘liqni saqlash tizimiga ajratiladigan davlat xarajatlarining ortishiga sabab bo‘ladi.

Shu nuqtayi nazardan, global antibiotiklarga chidamlilikning iqtisodiy rivojlanishga ta’sirini o‘rganish, iqtisodiy yo‘qotishlarni kamaytirish va mazkur muammoning oldini olishning samarali yo‘nalishlarini aniqlash muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

Adabiyotlar sharhi. Antibiotiklarga chidamlilik va uning ijtimoiy-iqtisodiy oqibatlari ko‘plab xalqaro tashkilotlar hamda olimlar tomonidan o‘rganilgan. Ilmiy

tadqiqotlarda antibiotiklarga chidamlilik sog‘liqni saqlash tizimiga jiddiy xavf tug‘diruvchi va iqtisodiy rivojlanishga salbiy ta’sir ko‘rsatuvchi global muammo sifatida baholanadi.

Xalqaro tadqiqotlarda antibiotiklardan noto‘g‘ri foydalanish, infeksion kasalliklarning tarqalishi va mikroorganizmlarning dori vositalariga chidamliligi ushbu muammoning asosiy omillari sifatida ko‘rsatiladi. Shuningdek, antibiotiklarga chidamlilikning tibbiy xarajatlar, mehnat unumdorligi va aholi farovonligiga ta’siri keng o‘rganilgan.

Jahon sog‘liqni saqlash tashkiloti va Jahon banki tadqiqotlarida antibiotiklarga chidamlilikning global iqtisodiy yo‘qotishlarga olib kelishi mumkinligi ta’kidlangan. Mazkur tadqiqotlarda muammoni kamaytirish uchun antibiotiklardan oqilona foydalanish, profilaktik tadbirlarni kuchaytirish va sog‘liqni saqlash tizimida monitoringni takomillashtirish muhim yo‘nalish sifatida qayd etilgan.

Biroq antibiotiklarga chidamlilikning iqtisodiy rivojlanishga uzoq muddatli ta’sirini iqtisodiy va ijtimoiy omillar bilan bog‘liq holda kompleks tahlil qilish dolzarb masalalardan biri bo‘lib qolmoqda.

Tadqiqot metodologiyasi. Tadqiqotda global antibiotiklarga chidamlilikning iqtisodiy rivojlanishga ta’sirini o‘rganish uchun tizimli tahlil, taqqoslash, umumlashtirish va statistik tahlil usullaridan foydalanildi. Tadqiqotning nazariy asosini antibiotiklarga chidamlilik, sog‘liqni saqlash iqtisodiyoti va iqtisodiy rivojlanish bo‘yicha ilmiy qarashlar tashkil etdi.

Tadqiqot jarayonida antibiotiklarga chidamlilikning sog‘liqni saqlash xarajatlari, mehnat unumdorligi va iqtisodiy barqarorlikka ta’siri o‘rganildi. Shuningdek, ushbu muammoning iqtisodiy yo‘qotishlarga olib keluvchi asosiy omillari tahlil qilindi.

Tadqiqot natijalarini shakllantirishda antibiotiklardan oqilona foydalanish, profilaktik choralarni kuchaytirish va antibiotiklarga chidamlilikni monitoring qilishning iqtisodiy ahamiyatiga alohida e’tibor qaratildi.

Tahlil va natijalar. Global antibiotiklarga chidamlilik iqtisodiy rivojlanishga salbiy ta’sir ko‘rsatuvchi muhim omillardan biridir. Jahon sog‘liqni saqlash tashkiloti ma’lumotlariga ko‘ra, 2023-yilda dunyo bo‘yicha laboratoriyada tasdiqlangan har oltita bakterial infeksiyadan taxminan bittasi antibiotiklarga chidamli bo‘lgan. 2018–2023-yillarda kuzatilgan patogen-antibiotik kombinatsiyalarining 40 foizidan ortig‘ida chidamlilik darajasi oshgan.

Antibiotiklarga chidamlilikning iqtisodiy ta’siri, avvalo, sog‘liqni saqlash xarajatlarining ortishi orqali namoyon bo‘ladi. Chidamli infeksiyalarni davolashda bemorlarning shifoxonada uzoqroq qolishi, intensiv tibbiy yordamga ehtiyojning oshishi va qo‘shimcha diagnostika xarajatlarining ko‘payishi mumkin. Bu esa davlat va aholi zimmasidagi tibbiy xarajatlarni oshiradi.

Jahon banki ma’lumotlariga ko‘ra, antibiotiklarga chidamlilik nazoratsiz davom etsa, 2050-yilga kelib global yalpi ichki mahsulotning yillik yo‘qotilishi yuqori ta’sir ssenariysida 3,8 foizgacha yetishi mumkin. Shuningdek, 28 milliondan ortiq odam qo‘shimcha ravishda o’ta kambag‘allik holatiga tushib qolishi ehtimoli qayd etilgan. Bu ko‘rsatkich antibiotiklarga chidamlilikning iqtisodiy rivojlanish va kambag‘allikni qisqartirish jarayoniga jiddiy xavf tug‘dirishini ko‘rsatadi.

Antibiotiklarga chidamlilik mehnat unumdorligiga ham salbiy ta’sir ko‘rsatadi. Kasalliklarning uzoqroq davom etishi va mehnatga layoqatsizlik davrining uzayishi ishchi kuchining iqtisodiy faoliyatdagi ishtirokini kamaytiradi. Jahon banki AMRning inson kapitali, ish va ta’limdagi vaqt yo‘qotilishi hamda sog‘liqni saqlash xarajatlariga ta’sir qilishini qayd etadi.

Muammoning yana bir muhim jihati yangi antibiotiklar va davolash vositalarini ishlab chiqish bilan bog‘liq. WHO ma’lumotlariga ko‘ra, 2023-yilda klinik ishlab chiqish bosqichidagi antibakterial vositalar soni 97 taga yetgan bo‘lsa-da, og‘ir infeksiyalarni davolash uchun yangi va innovatsion preparatlarga ehtiyoj hali ham yuqori. Bu esa ilmiy tadqiqot va innovatsiyalarga investitsiyalarni oshirish zarurligini ko‘rsatadi.

Tahlil natijalari shuni ko‘rsatadiki, antibiotiklarga chidamlilik faqat tibbiy muammo emas, balki sog‘liqni saqlash xarajatlari, mehnat unumdorligi va yalpi ichki mahsulotga ta’sir qiluvchi global iqtisodiy muammo hamdir. Shu sababli antibiotiklardan oqilona foydalanish, infeksiyalarning oldini olish va yangi davolash vositalarini ishlab chiqishga investitsiyalarni kuchaytirish iqtisodiy barqarorlikni ta’minlashning muhim shartlaridan biridir.

Xulosa va takliflar. Tadqiqot natijalari global antibiotiklarga chidamlilik sog‘liqni saqlash bilan bir qatorda iqtisodiy rivojlanishga ham jiddiy ta’sir ko‘rsatuvchi muhim omil ekanligini ko‘rsatdi. Antibiotiklarga chidamli infeksiyalarning ko‘payishi tibbiy xarajatlarning ortishiga, mehnat unumdorligining pasayishiga va mamlakatlar iqtisodiy barqarorligiga qo‘shimcha bosim yuzaga kelishiga sabab bo‘ladi.

Antibiotiklarga chidamlilikning uzoq muddatli kuchayishi global yalpi ichki mahsulotning kamayishi va kambag‘allik darajasining oshishiga olib kelishi mumkin. Shu sababli mazkur muammoni faqat tibbiyot sohasi doirasida emas, balki iqtisodiy xavfsizlik va barqaror rivojlanish nuqtayi nazaridan ham ko‘rib chiqish zarur.

Tadqiqot asosida quyidagi takliflar ilgari suriladi:

- antibiotiklardan oqilona foydalanish bo‘yicha davlat nazoratini kuchaytirish;
- antibiotiklarni shifokor tavsiyasisiz qabul qilish holatlarining oldini olish;
- antibiotiklarga chidamlilik bo‘yicha monitoring va statistik tahlil tizimini takomillashtirish;
- infeksion kasalliklarning oldini olishga qaratilgan profilaktik tadbirlarni kengaytirish;
- yangi antibiotiklar va innovatsion davolash usullarini ishlab chiqishga investitsiyalarni oshirish;

- sog‘liqni saqlash xodimlari va aholi o‘rtasida antibiotiklardan to‘g‘ri foydalanish bo‘yicha tushuntirish ishlarini kuchaytirish;
- antibiotiklarga chidamlilikka qarshi kurashda xalqaro hamkorlikni rivojlantirish.

Umuman olganda, antibiotiklarga chidamlilikni kamaytirish iqtisodiy yo‘qotishlarning oldini olish, mehnat unumdorligini saqlash va uzoq muddatli iqtisodiy rivojlanishni ta’minlashning muhim shartlaridan biridir. Ushbu muammoga kompleks yondashuv orqali sog‘liqni saqlash va iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlash mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. World Health Organization. Global antibiotic resistance surveillance report 2025. Geneva: WHO, 2025.
https://www.who.int/publications/i/item/9789240116337
2. World Health Organization. Global Antimicrobial Resistance and Use Surveillance System (GLASS) Report: Antibiotic Use Data for 2022. Geneva: WHO, 2025.
https://www.who.int/publications/i/item/9789240108127
3. World Health Organization. Global Call to Action to Address Antimicrobial Resistance. Geneva: WHO, 2025.
https://www.who.int/publications/m/item/global-call-to-action-to-address-antimicrobial-resistance
4. World Health Organization. Global Action Plan on Antimicrobial Resistance. Geneva: WHO, 2015.
https://www.who.int/publications/i/item/9789241509763
5. World Bank. Drug-Resistant Infections: A Threat to Our Economic Future. Washington, D.C.: World Bank, 2017.
https://www.worldbank.org/en/topic/health/brief/antimicrobial-resistance-amr

6. World Bank. By 2050, Drug-Resistant Infections Could Cause Global Economic Damage on Par with 2008 Financial Crisis. Washington, D.C., 2016. https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2016/09/18/by-2050-drug-resistant-infections-could-cause-global-economic-damage-on-par-with-2008-financial-crisis

7. World Health Organization. Antimicrobial Resistance: Fact Sheet. Geneva: WHO, 2025. https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/antimicrobial-resistance